

BÖLÜM 14

SAĞLIK OKURYAZARLIĞI KAPSAMINDA COVID-19 PANDEMİSİNE YÖNELİK KATILIMCI GÖRÜŞLERİ

Yiğit Buğra AKYÖN¹
Özlem TAŞDELEN²
Çiğdem Alev ÖZEL³

1. GİRİŞ

İlk kez Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılında şiddetli akut solunum sendromu ortaya çıkmış ve oldukça bulaşıcı olan bu enfeksiyon "Coronavirus Hastalığı 2019 (Covid-19)" olarak adlandırılmıştır (WHO, 2020a). Birkaç ay gibi kısa bir sürede salgına dönüşen ve bütün dünya ülkelerinde yayılan bu hastalık, 11 Mart 2020 tarihinde 4000'den fazla ölüme neden olmuştur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), dünya genelinde yayılması nedeniyle hastalık için pandemi ilan etmiştir (WHO, 2020b). Pandemi, dünyada yaşayan tüm insanları, ırkları, kıtaları kapsayan, yeni ve hızla yayılan, neticeleri tehlikeli olan hastalıklar için yapılan bir tanımdır (Doherty, 2013). Nitekim hastalık o günden sonra dünya üzerinde çok fazla kişinin ölümüne sebep olarak, hayatımızın her alanında büyük yıkıcı etkiler ortaya çıkarmıştır (Memikoğlu & Genç, 2020).

Covid-19, insanları konu hakkında araştırmalar yapmaya itmiş ve insanların pek çok alanda davranışlarını değiştirmesine sebep olmuştur. Bütün insanlığı alakadar eden ve yakından etkileyen pandemi sürecinde doğru bilgiye erişebilmenin ne kadar önemli olduğu fark edilmiştir. Bu süreçte insanlara hastalığın önlenmesi ve yayılım yolları konusunda eğitim vermek

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ybugra.akyon@gazi.edu.tr

²Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, ozlemtasdelen@gazi.edu.tr

³Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, cigdemozel@gazi.edu.tr

5. Öneriler

Kişilerin çeşitli platformlardan aşılarda hakkında doğru bilgilere ulaşmasında sağlık okuryazarlığının önemi yadsınamaz. Kişilerde oluşan bu farkındalık Covid-19 pandemisinde ve bundan sonra ortaya çıkabilecek pandemilerde hastalıktan korunmada ve toplum sağlığı için son derece önemlidir. Görülmüştür ki sağlık okuryazarlığı pandemi sürecinde en önemli olan yeterliliklerdir. Bireylerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin yüksek oluşu onların yanlış bilgi kaynaklarından uzak durma, infodemiden etkilenmeme bu ya da bundan sonra ortaya çıkabilecek herhangi bir salgında başa çıkmada önem arz ettiği sonucuna varılmıştır. Bunun için sağlık okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, doğru bilgi edinme yolları gibi içeriklerin okullarda eğitim programlarının içeriklerine eklenmeleri, daha fazla önem verilmeleri tavsiye edilmektedir. Ayrıca kamu spotu uygulamaları gibi toplumun bütün kesimlerine ulaşabilecek faaliyetlerde bu konuları daha fazla gündeme taşımak faydalı olacaktır. Tüm bakanlıklar veya kurumlar arasında sağlık okuryazarlığı ve okuryazarlık kavramı üzerinde iş birliğinin artırılması da önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abel T, McQueen D. (2020). Critical health literacy and the COVID-19 Crisis. *Health Promotion International*, 35(6), 1612-1613. <https://doi.org/10.1093/heapro/daaa040>.
- Akyol G, Başkan AH, Başkan AH. (2020). Yeni tip koronavirüs (Covid-19) döneminde spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin karantina zamanlarında yaptıkları etkinlikler ve sedanter bireylere önerileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Covid-19 Özel Sayısı 2, 190-203.
- Banerjee D. (2020). The COVID-19 outbreak: Crucial role the psychiatrists can play. *Asian Journal of Psychiatry*, 50, 102014. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102014>
- Boyatzis RE. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. USA: Sage.
- Braun V, Clarke V. (2006). "Using thematic analysis in psychology." *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Büyükoztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, vd. (2009) *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Cinelli M, Quattrociochi W, Galeazzi A, et al. (2020). The Covid-19 social media infodemic. *Scientific Reports*, 10(1), 1-10. | <https://doi.org/10.1038/s41598-020-73510-5>
- Çerçi ÜÖ, Canöz N, Canöz K. (2020). Covid-19 krizi döneminde bilgilendirme aracı olarak sosyal medya kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 184-198. <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbed/issue/61826/925088>
- Çiçek İ, Tanhan A, Tanrıverdi S. (2020). Covid-19 ve eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1): 1091-1104.

- DeWalt DA, Pignone M. (2005). Reading is fundamental: the relationship between literacy and health. *Archives of Internal Medicine*. 165(17), 1943-1944. <https://doi.org/10.1001/archinte.165.17.1943>
- Doherty PC. (2013). *Pandemics*. Oxford University Press.
- Dursun Sİ, Vural B, Keskin B, vd. (2019). Yetişkinlerde geleneksel/tamamlayıcı tıp tutumu ile sağlık okuryazarlığı ve sağlık algısı arasındaki ilişki. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 1-10. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jphn/issue/50380/653075>
- Eichler K, Wieser S, Brügger U. (2009). The costs of limited health literacy: a systematic review. *International journal of public health*. 54, 313-324. <https://doi.org/10.1007/s00038-009-0058-2>
- Hernandez LM, (Ed.) (2013). *Health literacy: Improving health, health systems, and health policy around the world: Workshop summary*. National Academies Press.
- Hotar N, Omay RE, Bayrak S, vd. (2020). Pandeminin toplumsal yansımaları. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(2), 211-220. <https://doi.org/10.24988/ije.202035201>
- Howard D, Gazmararian JA, Parker R. (2005). The impact of low health literacy on the medical costs of medicare managed care enrollees. *The American Journal of Medicine*, 118(4): 371-377. <https://doi.org/10.1016/j.amjmed.2005.01.010>
- Institute of Medicine (US) Committee on Health Literacy (2004). Eds. Kindig, D. A., Panzer, A. M., & Nielsen-Bohlman, L. *Health Literacy; a Prescription to End Confusion*, Washington, D.C: The National Academies Press.
- Ishikawa H, Kiuchi T. (2010). Health literacy and health communication. *BioPsychoSocial medicine*, 4, 1-5.
- Kesgin Y, Derya GÜ (2021). COVID-19 aşısı ve yalan haber: Aşılama öncesinde bireylerin yalan haber içeriklerini fark etme, takip etme ve teyit etme eğilimlerinin belirlenmesi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*. 35, 32-55. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.914875>
- Kickbusch I. (2004). Improving health literacy in the European Union: Towards a Europe of informed and active health citizens. *7th European Health Forum Gastein*, 26 - 29 September, 1-16.
- Korkut S, Ülker T, Çidem A. (2022). Covid-19 aşı okuryazarlığı ve COVID-19 aşısına yönelik tutumları etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3), 1041-1050. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1051425>
- Köksal YÖ. (2021). Sağlık okuryazarlığı düzeyinin Covid-19 korkusu üzerine etkisi, (Tıpta Uzmanlık Tezi), Hitit Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çorum, Türkiye.
- Langstedt E, Hunt D. (2022). Loneliness and hobby adoption: Social networking during the Covid-19 pandemic. *The Journal of Social Media in Society*, 11(1), 81-102.
- Memikoğlu O, Genç V. (2020). *Covid-19. E-Kitap*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Nutbeam D. (2000). Health literacy as a public health goal: a challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st Century. *Health Promotion International*, 15(3), 259-267. <https://doi.org/10.1093/heapro/15.3.259>
- Nutbeam D. (1998). Health Promotion Glossary, *Health Promotion International*, 13(4), 349-364. <https://doi.org/10.1093/heapro/13.4.349>**
- Okan O, WHO. (2019). The importance of early childhood in addressing equity and health literacy development in the life-course. *Public Health Panorama*, 5(2), 170-176.
- Özel Ç, Güven-Yıldırım E, Önder AN, Taşdelen Ö. (2022). Action research aimed at developing prospective biology teachers' health literacy levels: The Covid-19 example. *Revista De Educación (Madrid)*, 398(12), 159-199.

- Paakkari L, Okan O. (2019). Health literacy—Talking the language of (school) education. *Health Literacy Research and Practice*, 3(3), e161-e164. <https://doi.org/10.3928/24748307-20190502-01>
- Parker RM, Baker DW, Williams MV, et al. (1995). The test of functional health literacy in adults: A new instrument for measuring patients literacy skills. *Journal of General Internal Medicine*, 10(10), 537-541.
- Patton M. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Bütün, M. ve Demir, SB. (Çev. Ed.), Ankara: Pegem.
- Pınar MA, Dönel Akgül G. (2020). The opinions of secondary school students about giving science courses with distance education during the Covid-19 pandemic. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(2), 461-486. <https://doi.org/10.26579/jocress.377>
- Sami S, Toprak Y, Gökmen A. (2020). Covid-19 sürecinde gençlerde hayatın anlamına yönelik değişim ve dönüşümler. *İlahiyat Akademi*, 12, 217-256.
- Sentell T, Vamos S, Okan O. (2020). Interdisciplinary perspectives on health literacy research around the world: More important than ever in a time of Covid-19. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), 3010-3023. <https://doi.org/10.3390/ijerph17093010>
- Storey L. (2007). Doing interpretative phenomenological analysis. *Analysing Qualitative Data In Psychology*, 51, 64.
- Tanrıöver MD, Yıldırım HH, Ready FND, vd. (2014). Sağlık okuryazarlığı araştırması. *Sağlık-Sen Yayınları*, 1(6), 42-47.
- Taş TA, Akış N. (2016). Sağlık okuryazarlığı. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 25(3), 119-124.
- Tekin E. (2020). Covid-19 kaygısının motivasyon üzerindeki etkisi: Z kuşağı üzerine bir araştırma. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 1129-1145. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44070>
- Tian F, Li H, Tian S, et al. (2020). Psychological symptoms of ordinary Chinese citizens based on SCL-90 during the level I emergency response to Covid-19. *Psychiatry Research*, 288, 112992. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112992>
- Tsao SF, Chen H, Tisseverasinghe, et al. (2021). What social media told us in the time of Covid-19: A scoping review. *The Lancet Digital Health*, 3(3), e175-e194. [https://doi.org/10.1016/S2589-7500\(20\)30315-5](https://doi.org/10.1016/S2589-7500(20)30315-5)
- TC Sağlık Bakanlığı (2021). *Stratejik Plan*. (08/05/2023 tarihinde <https://stratejikplan.saglik.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır.)
- WHO (1998). Health promotion glossary, who health education and health promotion unit, Switzerland. (20/05/2023 tarihinde <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HPR-HEP-98.1> adresinden ulaşılmıştır.)
- WHO (2020a). Naming the coronavirus disease (Covid-19) and the virus that causes it, (28/04/2023 tarihinde [https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-019/technicalguidance/naming-the-coronavirus-disease-\(covid-2019\)-and-the-virus-that-causes-it](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-019/technicalguidance/naming-the-coronavirus-disease-(covid-2019)-and-the-virus-that-causes-it) adresinden ulaşılmıştır.)
- WHO (2020b). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on Covid-19 - 11 March 2020. (08.03.2023 tarihinde <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-mediabriefing-on-covid-19---11-march-2020> adresinden ulaşılmıştır.)

- Yavuz E. (2020). Covid-19 aşılıarı. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 24(4), 223-234.
- Yıldırım A, Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız AB, Algün-Doğu G. (2022). Covid-19 pandemisinde sporcuların depresyon ve kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(1), 105-112. <https://doi.org/10.30934/kusbed.1021127>
- Yılmaz Hİ, Turgut B, Çıtlak G, vd. (2021). Türkiye’de insanların Covid-19 aşısına bakışı. *Dicle Tıp Dergisi*, 48(3), 583-594. <https://doi.org/10.5798/dicletip.988080>
- Zielinski C. (2021). Infodemics and infodemiology: A short history, a long future. *Revista Panamericana de Salud Pública*, 45, e40. <https://doi.org/10.26633/RPSP.2021.40>